

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з економічної теорії

на тему:

**«Макроекономічний аналіз функціонування
тіньового сектору економіки (на прикладі
України)»**

Студента групи ФБС-21

Безкоровайний Є. Я.

Керівник

кандидат економічних наук

Сліпченко Тетяна Олександрівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Тернопіль 2017

ПЛАН

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Концептуальні основи та структурні елементи тіньової економіки

РОЗДІЛ 2. Сучасний стан та соціально-економічні наслідки функціонування тіньової економіки в Україні

РОЗДІЛ 3. Регуляторні механізми детінізації національної економіки. Зарубіжний досвід

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Концептуальні основи та структурні елементи тіньової економіки.	6
РОЗДІЛ 2. Сучасний стан та соціально-економічні наслідки функціонування тіньової економіки в Україні	10
РОЗДІЛ 3. Регуляторні механізми детінізації національної економіки. Зарубіжний досвід.	13
ВИСНОВКИ	17
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	19

Вступ

Актуальність теми. На соціальний, духовний, політичний та економічний стан будь-якої країни впливає безліч факторів, саме таким є явище тіньової економіки. Поширення її в Україні ставить під загрозу зростання економічного розвитку як окремої галузі, так усієї країни загалом. За даними вчених це поняття не лише стосується нашої країни, а є загальносвітовою тенденцією. Зростання тіньової економічної діяльності ставить під сумнів збільшення податкових надходжень у бюджет, що у свою чергу призводить до зменшення витрат, які б пішли на забезпечення сталого розвитку держави. Тіньовий сектор економіки впливає на всі сфери суспільного життя, саме тому ця проблема є доволі актуальною для сьогодення. Важливим є те, що неможливо підрахувати статистикою обсяги нелегальної діяльності, тому розроблення моделей та методів обліку є основними напрямками боротьби з нею.

Історія сірої економіки не є видумками сьогодення, а бере свій початок ще з давніх-давен, проте тоді вчені не приділяли їй високої уваги. У другій половині XX століття провідні економісти проводили наукові дослідження стосовно цієї проблематики. Українські вчені переважно займалися такими питаннями:

1. Особливостями функціонування;
2. Впливом на інші сторони економічної діяльності;
3. Трансформацією відносно будь-яких чинників.

До таких економістів відносяться: А. Базилюк, В. Білецького, О. Барановського, В. Бородюка, З. Варналія, А. Гальчинського, О. Гаврилюка, М. Єрмошенка, І. Іващук, С. Коваленка, А. Крисоватого, В. Мандибури, І. Мазур, Т. Приходька, А. Соколовської, В. Суторміної, І. Таранова, О. Турчинова, В. Федосова, С. Юрія та ін..

Значний внесок у дослідження даного питання належить і зарубіжним вченим, які переважно займалися теоретичними розробками, до них належать: С. Альбрехта, А. Брюса, Д. Блейдса, Г. Вільямса, С. Головніна, Г. Гроссмана, Р. Гутманна, П. Кагана, Д. Кауфмана, О. Осипенка, Б. Румера, Л. Ронсека,

Е.Сатерленда, Е де Сото, Л. Косалса, В. Лазовського, М. Ніколаєва, П. Ореховського, В. Гевергяна, Ю. Козлова, О. Крилова, Л. Нікіфорова, В. Рутгайзера, С. Яковлева, В. Ісправнікова та інших.

Наразі дуже важко знайти єдине правильне рішення з приводу поставленої мети, знищення тіньового сектору, потрібно кожену країну розглядати конкретно, спираючись на її фінансові показники. Це пояснює великі розбіжності вчених і спеціалістів стосовно досліджуваного явища.

Вирішення вище сказаних проблем та більш глибоке дослідження даного процесу є основними напрямками роботи як для кожної національної економіки, так і світової загалом.

Об'єктом роботи є економіка України, а предметом виступає макроекономічний аналіз функціонування тіньового сектору економіки.

Мета дослідження полягає у вивченні історії виникнення тіньової економіки, ознайомлення з теоретичними характеристиками та знаходженням шляхів детінізації в сучасних умовах розвитку.

РОЗДІЛ 1. Концептуальні основи та структурні елементи тіньової економіки.

Дослідження основ виникнення прихованої діяльності має важливе значення для подальшого вивчення вже на сучасному періоді цього явища в економіці. Тому потрібно розглянути етапи виникнення цього процесу для того, щоб знайти оптимальні кроки виходу з цієї проблеми.

Створення держави призвело до розвитку товарного виробництва, а це в свою чергу пришвидшило ріст фінансових відносин у суспільстві. Саме це стало поштовхом зародження основних процесів, які пов'язані з виникненням тіньової економіки. Діяльність держави, що стосувалася в запровадження цін на товари і послуги, а також в становленні податків не завжди задовольняла потреби виробників. Це стало для них стимулом не виконувати тих чи інших зобов'язань, а шукати шляхи їх уникнення.

Явища, пов'язані із прихованою діяльністю згадуються у давніх документах Стародавньої Індії та Китаю. Проте, найдавнішою є згадка, знайдена на папірусах Стародавнього Єгипту, про пограбування пірамід фараонів.

Набула значного поширення у античних країнах, а також у добу Середньовіччя, коли переважало натуральне господарство, а таке поняття як гроші та капітал вважалися несправедливими. Відсоток як форма доходу є вигодою за рахунок боржника, яку лихвар присвоїв і тим самим збагатився, що є відображенням його гріховності, жадібності та скупості [17, с. 574-576].

Піднесення даного явища на новий рівень відбулося у XV-XVIII ст., що характеризується нагромадженням капіталу. Саме у цей період насамперед почали масово розвиватися економічні відносини, що пов'язані з географічними відкриттями. Стали поширеними піратства, работоргівля, дрібні крадіжки. Для того, щоб цього позбутися приймалися відповідні заходи, які не увінчалися успіхом. Розвиток не зареєстрованої діяльності далі продовжувався розвиватися.

Новий етап розвитку спостерігається у другій половині ХХст., що було пов'язано глобальною трансформацією світового господарства. В умовах глобалізації суспільство відчуває постійне перенавантаження, яке викликане значним послабленням або розривом традиційних національних зв'язків, соціальною диференціацією, міжетнічними і міжконфесійними конфліктами. Роль держави в цьому питанні повинна підсилюватись. Вона має стати гарантом соціальної стабільності, захисником бідних і знедолених, фортечним муром від міжнародної злочинності й терору. Крім того, держава мусить надавати необхідну правову та фінансову підтримку малому і середньому бізнесу, створенню інституціональної основи для інноваційного розвитку своїх регіонів, їх успіху на світовому ринку. Як стає зрозумілим не усі країни справилися з цим завданням. Причини були банальні — відсутність коштів, що у свою чергу спонукало до зменшення легалізації підприємницької діяльності.

Тіньовий сектор також був присутній і в соціалістичних країнах, а саме Радянському союзу. Навіть, не зважаючи на суворе сталінське правління, це явище не зникло, проте стало більш небезпечним. Під час керування М. Хрущова вона стала більш стійкою, а за часів Брежнєва переважно проявлялася у роздрібній торгівлі та у сфері надання послуг. Тіньова економіка дуже часто породжувала злочинні угруповання, які були на жаль пов'язані з представниками вищого чиновницького апарату. У 1980 році група американських економістів, досліджуючи СРСР, зробила висновок, що прихований сектор країни відіграє не меншу роль в добробуті населення, ніж офіційне виробництво. Це свідчить про високу корумпованість, та величезні діри в законодавстві держави.

У 1979 році американський економіст Е. Фейг запропонував визначення тіньової економіки, яке до сих пір є найбільш актуальним. На його думку, це економічна діяльність, що не враховується офіційною статистикою і не враховується при підрахунку до національних показників.

Він виділив такі основні складові паралельної економіки:

- 1) Діяльність, що є як легальною і неприхованою, проте не оподатковується і не враховується статистикою (доглядання за дітьми,

прибуток, що отриманий із присадибних ділянок, самостійний ремонт власних нерухомих засобів)

- 2) Неофіційна, суперечить законну діяльність (протизаконне виробництво, приховування доходів, чорна бухгалтерія, шахрайство у сфері торгівлі).

На думку ще одного представника США Д. Блейдса, структура сірого способу господарювання має виглядати наступним чином:

1. Виробництво дозволеного товару, який приховують від державних органів у зв'язку із несплатою податку;
2. Випуск забороненої продукції;
3. Недекларування доходів в натуральних показниках.

Вчений вважає, що саме високе стягнення податкових зобов'язань стає поштовхом до росту тіньового сектору та відповідно зменшенням росту економіки.

Багато українських вчених на сучасному етапі займаються цим питанням. Цікаве визначення прихованої діяльності нам пропонує О. В. Турчинов – політик, колишній спікер Верховної Ради. За його словами, це явище, яке не має контролю з боку державних органів, зосереджене на отриманні доходу шляхом порушення законодавчої бази. Економіст у своїх працях характеризує структуру нелегальної економіки наступними критеріями:

1. Економічна діяльність, що не прихована від держави, але чомусь з невідомих причин не контролюється і не оподатковується;
2. Законодавством дозволена робота, в ході якої відбувається ухилення від податків та інших обов'язкових платежів, що призводить до порушення чинної регламентації;
3. Протизаконна, недозволена державними органами економічна активність;
4. Діяльність, подальше виконання якої призводить до кримінальної відповідальності, у зв'язку із скоєнням злочинів.

Наведені точки зору з приводу структури тіньового бізнесу дають нам змогу зрозуміти основні сучасні концепції та їх соціально-економічну природу.

Беручи до уваги активний розвиток досліджень, на даному етапі важко сформулювати основні напрями детінізації господарства. Однак можна максимально зменшити вплив даного процесу, давши оцінку економічним процесам. Для цього використовують спеціальні методи:

1. Макрорівня (метод розбіжностей, метод нарахованої вартості, монетарні, економетричні, спеціальні, структурні);
2. Мікрорівня (опитування, аналіз податкових перевірок, спеціальні методи економіко-правового аналізу) [7, с. 31].

Такі оцінки дають можливість виявити окремі факти прояву тіньової економіки, а також отримати уяву про масштаби, тенденції розповсюдження її в межах визначеної групи одиниць або по окремому явищу.

Отже, вивчення наведених вище теоретичних досліджень дають змогу ближче підійти до управління таким економічним явищем, як тіньова діяльність, на практиці тої чи іншої країни.

РОЗДІЛ 2. Сучасний стан та соціально-економічні наслідки функціонування тіньової економіки в Україні

На ефективність розвитку економіки України впливає багато факторів, одним із таких є рівень тіньової діяльності. Даний процес насамперед пов'язаний із виробництвом, обміном, розподілом і споживанням товарів та послуг, проте головною особливістю його є те, що всі вище перелічені стадії не контролюються державою. Весь сукупний обсяг випущеної продукції, що виготовляється в тіні, становить велику загрозу для розвитку країни. Це явище має свою історію в господарстві нашої держави, вивчення якої допоможе найбільш точно зрозуміти сутність поставленого завдання.

Подальший розвиток тіньового сектору призвів до значного скорочення доходів у бюджет, що ставить під сумнів виконання тих чи інших реформ та програм. Завдяки тому, що рівень обсягу прихованої діяльності повноцінно не вказується у статистиці, було запропоновано залучити тіньові обороти до сфери легального бізнесу. Однак, усі намагання добитися поставленої мети, зокрема шляхом реформування системи збору податків, визначення системи пільг, боротьба із корупцією, не втілилися успіхом. Нелегальна економіка займає зараз високі позиції, зменшує темпи розвитку країни. Завдяки підрахункам українських учених, нам відомо, що рівень тіньового сектору за показниками 2016 року становить 36% ВВП країни.

У січні-вересні 2016 року рівень тіньового сектору займав 35% від офіційного ВВП, що на 5 відсоткових пунктів менше порівняно з показником відповідного періоду 2015 року.

Це вказується у звіті, що був представлений Департаментом економічної стратегії та макроекономічного прогнозування Мінекономрозвитку.

Як було зазначено, детінізація є результатом дії таких факторів:

1. Збереженням сталої макроекономічної стабільності (за підсумком 9 місяців 2016 року зростання реального ВВП становило 1,3%; інфляція за цей період становила 6,4% проти 41,4% у відповідному періоді 2015 року при

девальвації середньомісячного обмінного курсу гривні до долара на 12,2% порівняно з 39,5% у січні-вересні 2015 року);

2. Поліпшення введення бізнесу внаслідок дотримання політики дерегуляції та оптимізації функціонування державного сектору економіки з метою підвищення його ефективності (відповідно до рейтингу Doing Business-2017 Україна посіла 80 місце серед 190 країн; у рейтингу Doing Business-2016, уточненому відповідно до методології, застосованій цьогогоріч, Україні належало 81 місце серед 189 країн);

3. Відновлення та формування нових міжгалузевих зв'язків в секторах економіки;

4. поступової легалізації відносин на ринку праці внаслідок зниження ЄСВ.

При цьому процес детінізації стримують проблеми, не вирішення яких буде негативно позначатися на показниках розвитку економіки держави. Це, зокрема, збереження несприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури; впровадження РФ товарних та транзитних обмежень; збереження фінансових ризиків в умовах триваючого банкрутства банків та недоотримання кредитних коштів від МВФ; наявність непідконтрольних територій.

Основною причиною виникнення та подальшого зростання рівня нелегальної роботи є реакція суб'єктів господарювання на незрозумілі їм дії держави, стосовно способів регулювання. Слід зауважити, що також великою проблемою є і податкове навантаження, яке в економіці країни постійно зростає. Держава, щоб покрити власні витрати підносить ставки податку, це у свою чергу призводить до ще більшого росту незаконної сфери. Самостійно реальний сектор економіки не може протидіяти монополізації ринку, тому очікує допомоги державних органів, якої і за горами не видно. Відповідні органи влади, володіючи необхідною для них інформацією, мають змогу впливати на тих чи інших осіб у власних цілях. Завдяки тому, спостерігається нерівномірний розвиток сфер господарювання, що пов'язано із відсутністю інформації стосовно прийняття рішень стратегічного характеру.

Спроби встановити статус-кво призводять до криміналізації ринку, тому що легальним способом отримати інформацію неможливо [15, с. 351].

Розвиток тіньової активності поширюється також за допомогою політичних інтересів влади. Політична сила користуючись своїм статусом, а також можливістю доступу до тіньових засобів, реалізовує свої інтереси. Саме таке у нас ефективне державне управління, коли чиновницький апарат замість того, щоб вирішити завдання, намагається якомога більше це явище розширити. Завдяки корупції стає зрозуміло, що прихована економіка набуватиме нових обертів і добрим це для суспільства не виявиться.

Тіньовий сектор ще посилює зловживання службовим становищем, непрозорість щодо видачі грошових коштів та відсутність належного контролю за цим.

На основі цього можна стверджувати, що тіньова економіка зароджується як на початковій стадії виробництва, так і на найвищій гілці влади, проявляючись у спекулятивній формі. Для того, щоб покращити дану ситуацію потрібно прикласти багато зусиль державі, змінюючи правову базу, а також суб'єктам господарювання, слідувати законодавству.

РОЗДІЛ 3. Регуляторні механізми детінізації національної економіки.

Зарубіжний досвід.

Для подолання тіньової економіки України на сучасному етапі найголовнішим є розробка системи заходів, які необхідні для досягнення поставленої мети. Беручи до уваги сучасний стан розвитку країни, перш за все йдеться про створення прийняттого інвестиційного клімату, боротьба з кризовими явищами та запровадження програми довгострокового розвитку пріоритетних галузей. Також повинні відбуватися зміни в структурі господарства держави:

1. Прискорення темпів НТП у секторах країни;
2. Розгляд податкового законодавства, з подальшим зменшенням тиску на підприємців та фізичних осіб;
3. Скорочення ролі сировинної країни на міжнародній арені, створення переробних засобів;
4. Покращення якості вітчизняної продукції, а також пошук нових ринків збуту.

Лише виконавши перелічені вимоги Україна буде спроможна подолати кризові явища, вийти на новий рівень конкурентоспроможності, прискорити темпи розвитку підприємств. Для того, щоб зменшити вплив та рівень прихованої діяльності на розвиток господарського сектору, а також всієї країни загалом потрібно насамперед: підтримувати вітчизняних виробників, пришвидшити процес суспільного відтворення, набагато ефективніше протидіяти появі тим чи іншим незаконним видам трудової активності, встановити систему та механізми тарифного регулювання, перегляд розширення квот на експортні та імпорتنі операції.

Виконання запропонованих варіантів розвитку можна поділити на такі напрями:

1. Запровадження на загальнодержавному рівня систем захисту щодо дискримінації України з боку інших країн. До цього ми відносимо:

- а) створення бази з інформацією, яка розкриває наміри недоброзичливих країн з приводу обмеження торговельних відносин для українських товарів;
- б) створення системи протидії та механізмів регулювання торговельно-обмежувальних санкцій для вітчизняної продукції; при цьому має бути чітко визначені посадові особи, їх головні обов'язки та належний контроль за ними.

2. Розроблення та створення на основі світової практики систем захисту національного ринку, трудового потенціалу та об'єктів власності суб'єктів господарювання:

- а) створення системи обліку за стратегічно важливими елементами трудової активності та об'єктів високого потенціалу;
- б) створення легального ринку, на якому відбуватиметься передпродажна оцінка нематеріальних активів; запровадження інвентаризації технічних розробок.

3. Важливим є захист високотехнологічних товарів на ринку. Відповідно до міжнародних угод для імпортерів можуть застосовуватися компенсаційні мита, різні види квот. На превеликий жаль ці дії майже не помітні, тим самим це створює сприятливий клімат зарубіжному виробнику на нашій території. Натомість на ринок постачаються товари низької якості, а в деяких випадках я морально-застарілими. Проводяться непрозорі тендери з приводу закупівель, що призводить до поставок товарів за низькою ціною, спричинюючи тим самим ще більше заглиблення в тінь.

4. Необхідним є забезпечення конкуренції на вітчизняній арені, шляхом підтримання реального сектору економіки дотаціями та відносно доступними позиками, а також боротьба із монополістичними організаціями. Звичайно, державі легше проводити перевірку на одному великому підприємстві, ніж на сотні малих, враховуючи ще той фактор, коли воно у власності самих чиновників. Однак, це призводить до того, що ціна на товар не встановлюється на основі попиту та пропозиції.

Для забезпечення ефективності регуляторних механізмів детінізації економіки потрібне зміцнення фінансової основи місцевої влади, з метою

покращення протидії та профілактиці тіньової економіки кожного з регіонів. Доцільним є створення діагностичних центрів при відповідних органах управління. Пропонується створення інформаційно-консультативного органу, що буде належати виконавчій владі регіонального рівня. Саме він має проводити моніторинг чинників, які впливають на розвиток прихованої діяльності господарства у регіоні, а також збирати, накопичувати та розповсюджувати інформацію про теперішню ситуацію. Діагностичний центр мусить виконувати певні завдання, основними з яких є: активна участь при реалізації державних програм, попередження представників виконавчої влади регіонів про план дій та загрозові тенденції економічних коливань.

Детінізація економіки — це комплекс дій, спрямованих на вирішення причин та подолання наслідків тіньового процесу. Основною метою є зменшення рівня неоподаткованих одиниць та залучення значного розміру капіталу у традиційну економіку, для забезпечення подальшого розвитку суспільства. Вихід прихованої діяльності на зовні повинен здійснюватися на основі певної взаємодії між гілками влади: законодавчої, судової, виконавчої. Тому мусить бути програма дій для реформування загальної системи управління, яка б дала змогу пришвидшити процес детінізації. Виконання цього завдання передбачає здійснення реальних дій, які мають бути направлені на подолання корупції, бюрократії та усунення недоліків у законодавстві. Наразі це не помічає ні один житель держави, а слово, протекціонізм — захист інтересів національного виробника, викликає подив і здивування.

Світовою спільнотою було напрацьовано багато напрямків вирішення існуючого завдання. Це насамперед було пов'язано із тим, що організації були занепокоєні становищем тінізації вітчизняних економік. Почали виникати загрози державній та фінансовій безпеці країни, що ставило під питання подальший розвиток. Зазвичай відбувалися зміни в інституційному забезпеченні та системі оподаткування. Розглядаючи ці визначальні фактори, варто використати досвід США. Там збором податків займається фінансова служба внутрішніх доходів, яка належить до Міністерства фінансів. Разом

взаємодіючи з фінансовою розвідкою, запроваджуються системи отримання аналізу про фінансові операції. Оскільки всі угоди є відкритими дієвість цієї практики високо оцінюється.

Досить цікавим є досвід Німеччини у боротьбі з тіньовим сектором та прихованим відносинами. Там податкова служба має в наявності численні лабораторії та відділи, якими керують висококваліфіковані працівники. Це дає змогу переконатися у достовірності інформації поданої податкової звітності. Інформацію про незаконне виробництво департамент отримує не лише від правоохоронних органів та прокуратури, а також від звичайних громадян. Це не дивно, адже вони теж зацікавлені в цій взаємодії, оскільки отримують винагороду за це.

Окрім цього, Україні варто перейняти та вдало запровадити досвід Європейського Союзу щодо спрощення адміністрування податків і оптимізації структури. У багатьох країнах цього об'єднання за формою податку є лише одна єдина форма звітності, яка доволі проста і зрозуміла. В нашій країні натомість кількість форм податкової звітності значно перевищує сукупність податків та зборів.

Отже, набутий зарубіжний досвід дасть можливість вдало використати дієві важелі та інструменти, що у свою чергу сприятиме детінізації відносин у підприємницькій діяльності.

Висновки

У результаті проведеного дослідження можна зробити певні теоретичні та практичні висновки і внести такі пропозиції:

Тіньова економіка – це уся економічна діяльність, що з тих чи інших причин не враховується офіційною статистикою і не включається при підрахунках до показників національних рахунків.

Дослідження історії виникнення та розвитку тіньової економіки має важливе значення для детального вивчення цього негативного явища в економіці, а історико-економічні етапи виникнення та розвитку тіньової економічної діяльності характеризуються етапами її дослідження.

Зародження тіньової економіки відбувається разом із переходом до товарного виробництва, її розквіт припадає на період первісного нагромадження капіталу, який тривав у XV-XVIII ст., новий етап розвитку тіньової економіки спостерігається у другій половині XX ст., що пов'язується з глобальною трансформацією світового господарства. З початком XXI ст. тенденції тіньової економіки зароджені у XX ст. тільки підсилились.

Проведений аналіз історії виникнення і розвитку тіньової економіки та етапів її дослідження дає можливість зробити висновки, що тіньова економіка властива всім економічним системам та всім суспільним формаціям, а найбільший вклад у вивчення цього негативного явища внесли економічна теорія, право та соціологія.

Переважно виділяють дві головні складові прихованої економіки: економічну діяльність, що є легальною, неприхованою, але й такою, що не підлягає оподаткуванню і не враховується офіційною статистикою; протизаконну, свідомо приховувану економічну діяльність.

Серед сучасних наукових підходів до розкриття механізмів тіньової економічної діяльності слід виділити фундаментальні роботи О.В.Турчинова, В. Поповича, О. Шапурова.

Для уникнення наслідків тіньової економіки необхідно проводити всебічний моніторинг та оцінку стану іллегальних економічних процесів, які

відбуваються в країні. Для цього різні вчені пропонують використовувати свої методи.

Відмінним у процесах розвитку тіньової економіки від розвинених країн світу є те, що в Україні вона виникла стрімко, на підґрунті різкої зміни відносин власності та планових суспільно-економічних відносин на ринкові без відповідної адаптації правового та організаційно-управлінського забезпечення цих

Основним мотивом виникнення і зростання тіньової економіки є адекватна реакція економічних суб'єктів на неадекватні способи регулювання (яке може бути як недостатнім, так і надмірним) бізнесу державою. Крім того, однією з основних причин тінізації економіки є непосильне податкове навантаження, яке в Україні проявляється у високому рівні відрахувань у фонди соціального страхування, високій ставці ПДВ та практиці відшкодування цього податку.

Недосконалість політичного процесу призводить до того, що прийняття економічних рішень тісно прив'язане до політичних інтересів влади. Українська політична еліта повною мірою може реалізувати свої інтереси за допомогою тіньових засобів отримання доходів. Держава або нічого не робить для детінізації економіки, або сама породжує «тінь». Стрімке зростання корупції дозволяє припустити, що в Україні тіньова діяльність генерується державою.

І наостанок хочеться сказати, що потрібно змінити власне ставлення до тіньової економіки не як до реалій життя, а як до ненормального функціонування суспільства. І зміни в позитивну сторону залежать від кожного з нас.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кіржецький Ю. І. Тіньова економіка та напрямки її подолання в Україні : монографія / Ю. І. Кіржецький. – Л. : Ліга-Прес, 2013. – 170 с.
2. Огреба С. В. Методичні аспекти статистичної оцінки масштабів тіньової економіки України / С. В. Огреба // Збірник наукових праць «Економічні науки» ПВНЗ Буковинський університет. – 2011. – №7. – С. 31-37.
3. Попович В. М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки : монографія / В. М. Попович. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. – 546 с.
4. Попович В. М. Тіньова економіка як предмет економічної кримінології / В. М. Попович. – К.: Правові джерела, 1998. – С. 6–7.
5. Предборський В. А. Детінізація економіки у контексті трансформаційних процесів. Питання теорії та методології: монографія / В. А. Предборський. – К. : Кондор, 2005. – 614 с.
6. Рейкін В. С. Типологізація тіньової економіки: секторальний підхід / В. С. Рейкін // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 2. – С. 32-35.
7. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. – К.:НІСД, 2011. – 31 с.
8. Турчинов О.В. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження / О. В. Турчинов. – К. : АртЕк, 1995. – С. 32.
9. Франчук В. І. Аналіз методів оцінювання та виявлення тіньової економіки / В. І. Франчук, Ю. І. Кіржецький // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009 – № 1. – С. 1-11.
10. Харко Д. Правова природа тіньової економіки: поняття, причини та напрями детінізації / Д. Харко // Вісник Львівського університету. – 2011. – №2. – С. 351.
11. Експерти: третина українців не платять податки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/1191950>.
12. [Загальні поняття та віхи розвитку тіньової економіки на теренах України](#)[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pravnuk.info>.